

Kiddush on Scotch and Whiskey?

*Shiur on the bus to the 2014 Scotch and Whisky
Extravaganza organized by the BRS Men's Club*

Rabbi Efrem Goldberg
Boca Raton Synagogue

הלכות שבת סימן ערב

קיא באר הגולה

ט הראש שם ושאר
מוסקים יטור כשם
בעל העשור עלי-מי
הירושלמי והראש
החוקקות שם בבבא
בבא תרין ושאר
מוסקים כהה וכונו
שמעה כשם רבינו
שלמה וירין גאון ורב
האי תרסבים
ל הראש ליתע הריי ובעם הראבין ושמן הכימו רוב הגאונים מהם דפסחים קיא מ רבבים ספרים כס המגיד בשם הירין גאון ישכן עיקר והגהות כשם רשבים והגאונים הלכות גרילוח ואלפסי וראבי"ה
הררים והמדרים כשם רבינו תם ג שם בפסחים

הרצונים שנתן עליהם מים, אם ראוי לברך עליו 'בורא פרי הגפן' מקדשין עליו (יח) ועיין לעיל סימן רד סעיף ה): ח *מקדשין (יט) על יין מבושל ועל יין (כ) שיש בו דבש, יויש אומרים (כא) שאין מקדשין עליהם: הגה והמנהג (כב) לקדש עליו אפילו יש לו יין אחר רק (כג) שאינו טוב כמו המבושל או שיש בו דבש (אגור): ט *במקום שאין יין (ד) [ו] מצוי, יש אומרים (נד) *שמקדשין על שכר (כה) ושאר משקין (כו) חוץ מן המים, יויש אומרים שאין מקדשין. (כו) יולהרא"ש, בלילה לא יקדש על השיכר אלא (כת) על הפת, ובבוקר יותר (כט) טוב לקדש (ל) על השיכר, ל הראש ליתע הריי ובעם הראבין ושמן הכימו רוב הגאונים מהם דפסחים קיא מ רבבים ספרים כס המגיד בשם הירין גאון ישכן עיקר והגהות כשם רשבים והגאונים הלכות גרילוח ואלפסי וראבי"ה הררים והמדרים כשם רבינו תם ג שם בפסחים

שערי תשובה

באר היטב 1234567

ודאי היו ברכה לבטלה, עכ"ל. ועין לעיל סימן רב ויש שם ביראפדים על הכרכה בזה: [ו] מצוי. עיין בה"ט. וכתב בריי כשם הפריח סימן חריעת, דמי שהוא במקום שאין לו פת ויין לא מצי לקדוש, ודלא כהרב מהרי"א מולכו שם בזה, ועיין במג"א לעיל סימן רעא. ועיין המכריע בסיומן עא שכמה דהיא דליכא סעודה לא מיתייב בקידוש, והיינו טעמא ולא מקדשין ביה"כ ואפילו חל בשבת כו', והנכון דנפיק י"ח בקידוש שכתפלה שבבבא מקדש השבת, ע"ש.

(י) מצוי. אבל במקום שהיין מצוי ודאי יברך על היין אפילו ביום, אלא דמימ אם היין ביוקר כגון במדינות אלו אין מהרין אחר היין כיון שאין חיוב גמור כמו שיש חיוב בלילה, ומשי"ה לא נהגו אפילו גדולים במדינתנו לברך על היין ביום, ומי שמברך גם ביום על היין ודאי עושה מצוה מן המובחר, ט"ז. כתב המ"א: ונ"ל דאין מקדשין על יין שרוף אפי"כ במדינות שרוב שתיית ההמון הוא יין שרוף בכל יום, עיין סימן קפב ועי' סי' קעד. ובתשובת נחלת שבעה סימן צה כתב דמקדשין בשחירת של שבת על יין שרוף, וכי"כ בהלק"ט ח"א סימן י'.

ביאור הלכה

משנה ברורה

כאלו היה כל גופם יין, ודוחק. אחר"כ מצאתי בתשובות משכנות יעקב סימן צו שדעתו באמת להחמיר לשער נגד לחלוות היוצא מהם ולא נגד כל הצמקים, וגם דעתו שם שיהיה הלחלוות אחר ארבעה במים, וכענין שאמרו: כל חמרא דלא דרי על חד תלת מיא לאו חמרא הוא, עיין שם. והנה אף מי שחננו הי' שהיכולת כירו, בודאי מצוה לברור יין טוב ויפה לקידוש כדי לצאת ירי כל החששות, וגם כדי לקיים מצוה מן המובהק, מכל מקום אחרי שיש פוסקים שהחזיקו בשיטת הראש"ש והטור המובא ביהודה"דעה קצי"ג סעיף ח בהג"ה [וכמו שהבאתי כשער" הציון] דבטעם יין לבד מקרי יין אף שאין בהם כדי מוגה, אין לנו להחמיר יותר ממה שהעתיקו כמה גדולים דברי הבכור"שור, שיהיה הצמקים מעט יותר מאחד משהה במים. והנה דרשוני את עושי היין, ולפי מה שהציעו לפני אופן עשיתן יש בסתם יין שיעור הזה ויותר, אף לפי מה שכתב בעל דרך החיים דמשערין את הצמקים כמי שעת נתינתן במים ולא אחר שנתפחו: * מקדשין על יין מבושל. ויין מעושן, עיין בחידושי רבי עקיבא איגו דלדעת החוטפות פסול משום דאשתני לגריעותא על-ידי העשן, ולהומכ"ן שם כשר כמו מבושל: * שמקדשין על שכר. עיין במשנה ברורה, והוא הבכור"שור, אברהם כהנא הפוסקים. ודעת הרמב"ם, דאם רוב שתיית המדינה הוא שכר, מקרי חמרי מדינה, ומשמע דאפילו יש גמ"כ יין בעיר [ועיין באליה רבה], אך הוא טובר ולא מהני חמרי מדינה אלא בהבדלה, אבל בקידוש אין רשאי

ז (יח) ועיין לעיל סימן רד. דשם מבואר איזה שמרי"ין והרצונים שמברכין עליהן: ח (יט) על יין מבושל וכו'. סבירא ליה דעל-ידי כל זה אין משתנה היין לגריעותא, (כט) והיש-אומרים סבירא להו דמשתנה לגריעותא, (כט) ואפילו 'בורא פרי הגפן' אין מברכין עליהם אלא 'שהכל': (כ) שיש בו דבש. כעין קונדיטון שנעשה מין ודבש ופלפלין, (ל) ואפילו אם נשתנה טעמיה וריחיה על-ידי זה: (כא) שאין מקדשין עליהן. אפילו אם נתן בו דבש כל-שהוא [רמב"ם]. ואותן האנשים שמשמין מירבש ביין למחך או משימין שם צוקער, יש להחמיר לפי דבריו [פמ"ג]: (כב) לקדש עליו. ועל-כן מותר לבשל הצמוקין ולסנן היין ולקדש עליו [ח"א]. ויש מחמירין דלא נקרא יין עד שיהיה תוסס שלשה ימים אחר בישול הצמוקין [ספר החיים]: (כג) שאינו טוב וכו'. דאם הם (ל) שרין, יש לחוש לדעת היש-אומרים שמחמירין בזה שלא לקדש. ולענין ברכה, כבר נפסק לעיל בפשיטות בסיומן רב סעיף א דמברכין עליו 'בורא פרי הגפן': ט (כד) שמקדשין על שכר. ודוקא (לג) במקום דהוי חמרי מדינה, דהיינו שאין יין מצוי בכל

העיר (לג) בשנה הזו ועיקר שתייתו הוא משיכר ושאר משקין. ואם יש שם יין אלא שהוא ביוקר, מקרי מצוי. ואם אין יין ישראל מצוי, אף-על-פי שיש אינם-יהודים מצוי, לא מקרי מצוי על-ידי זה: (כה) ושאר משקין. וחלב ושמן (לד) אין בכלל זה, דהא אינו חמרי מדינה, דאין רגילין לשתוחו למשקה. ומה שכתב 'חוץ מן המים', רוצה לומר, אף אם שתיית כל המקום ההוא הוא רק מים, אפילו הכי אין ידנו לקרותו חמרי מדינה על-ידי זה. ואודות יין שרוף עיין לקמיה: (כו) חוץ מן המים. עיין לקמן בסיומן רצו סעיף ב כמה שכתבנו שם במשנה ברורה: (כז) ולהרא"ש וכו'. גם הרא"ש סבירא ליה כהיש-אומרים הראשון, אלא (לס) כיון שהפת בא לצורך סעודת שבת, חשיב טפי משיכר לקדש בו בלילה. (לו) ולדינא יש ליהור לכתחלה שלא לקדש בלילה על שום משקה חוץ מן היין או פת אם אין יין בעיר, וכדלקמיה, דהרבה גדולי הראשונים מחמירין שאינו יוצא בזה ידי קידוש, וגם המחבר לא הכריע בזה להלכה: (כח) על הפת. ומניח (ל) ידיו עליו עד גמוי הקידוש, כמו שכתב סימן תפג, והטעם, דכמו שצריך לאחוז בידו הכוס של קידוש כך צריך לאחוז הפת בידו כשמקדש על הפת: (כט) טוב לקדש. היינו, דבזה הוא יותר טוב מעל הפת, כמו שמפרש הטעם; אבל יין במקום שהוא מצוי, ודאי יברך עליו אפילו ביום, וכדמוכח בסיומן רפט סעיף ב. (ל) ומכל מקום במדינתנו שהיין ביוקר, (לט) ורוב שתיית המדינה הוא משאר משקין, לא נהגו אפילו הגדולים להדר אחר יין ביום, שהקידוש שלו הוא רק מדרבנן לכלי עלמא, וסומכין עצמן על דבוי המקילין בזה. (מ) ומי שמברך גם ביום על היין, ודאי עושה מצוה מן המובחר: (ל) על שכר. ואם (מא) חביב לו יין שרוף, יכול לקדש עליו ביום לכתחלה במדינתנו שהוא חמרי מדינה, (מב) אך שיהיה ליקח כוס מחזיק רביעית ולשתות ממנו מלא לוגמיו שהוא רוב רביעית, ובדיעבד או בשעת הדחק שאין יכול לשתות כמלא לוגמיו, ואין לו יין ושאר משקין, אפילו שתיית כל המסובין מצטרפין למלא לוגמיו, וכדלעיל סימן רעא סעיף יד. ולענין מירבש ושאר משקים, עיין כמה שכתבנו לקמן בסיומן רצו

שער הציון

(כח) תוספת שבת: (כט) טור, ע"ש: (ל) ביה"סוף ושי"א: (לג) עיין באליה רבה מה שכתב בשם האגודה: (לד) מגן אברהם: (לה) שער-תשובה בסיומן רצו בשם הכריזיוסף: (לו) טור: (לז) חיי אדם: (לח) מגן אברהם: (לט) ט"ז: (ל) עיין באליה רבה: (מ) מגן אברהם ושי"א: (מא) חיי אדם ושי"א: (מב) אחרונים:

הלכות שבת סימן ערב רעג

שיברך עליו (לא) 'שהכל' קודם ברכת 'המוציא', שאם יברך על הפת תחלה אין כאן שום שינוי; ודברי טעם הם: הגה וכן המנהג פשוט כדברי הרא"ש. *ואם יין בעיר, (לב) לא יקדש על הפת. ומי שאינו שותה יין משום נדר, (לג) יכול לקדש עליו וישתו אחרים המסובין עמו. ואם אין אחרים עמו, יקדש על הפת ולא על היין (לד) או ישמע קידוש מאחרים. (הגהות מיימוני פרק כט דמתור אחר יין, ותשובת מיימוני סוף הפלאה סימן ד דיקדש על הפת, לכן צריך לומר החילוק אם אוכל לבדו ואם אוכל עם אחרים): * **ברכת יין של קידוש (לה) פוטרת יין (לו) שבתוך הסעודה.** *ואינו טעון ברכה לאחריו, (לז) דברכת המזון פוטרתו, בין שהוא על הכוס בין שאינו על הכוס (לח) (ועיין לעיל סימן קעד סעיף ו):

ס טור ותוספת סעיף ו
דרכות וברק י
דפסות וברק שם
ברק הפרק ע
בשם אביו הרא"ש ויש
סוף ע"כ מסיים

רעג שידיה הקידוש במקום סעודה, ובו ז' סעיפים:

א * אין קידוש אלא (א) במקום (ב) סעודה. ובבית אחד מפינה לפינה יחשוב מקום אחד, שאם קידש (ג) לאכול בפינה זו (ד) ונמלך לאכול (ו) בפינה אחרת, אפילו הוא טרקלין גדול, אינו צריך לחזור ולקדש: הגה (ה) *ומבית לסוכה חשוב כמפינה לפינה (מרוכז פ' ע"ט). *ויש אומרים, ותוספת וברק שם ז טור בשם רב שר שלום

א מפינה
וכשנמלך
הרי"ף
הרא"ש ותוספת
והרמב"ם מפרק כט
ב שם לניחא הרא"ש
ותוספת וברק שם ז טור בשם רב שר שלום

באר היטב

(ה) סעודה. דכתיב וקראת לשבת עונג, במקום עונג שם תהא הקריאה של קידוש:

משנה ברורה

ביאור הלכה

במשנה ברורה: (לא) 'שהכל'. וכוונת הברכה שהוא מוסיף קודם הסעודה הוא היכר שהוא לכבוד השבת, מה שאין כן אם יברך על הפת אין כאן היכר כלל, שהרי בבוקר אין אומרים ניסת הקידוש: (לב) לא יקדש על הפת. כדי לחוש לדעת רבינו תם שסובר דאין מקדשין על הפת כלל [מ"א]. ודע, דאפילו להרא"ש ויתר הפוסקים דנקטינן כוותיהו דמותו לקדש על הפת, (נג) גם כן מודו דבמקום שיש יין בעיר אין מקדשין על הפת, דעיקר מצוה הוא על היין, אך דלדידהו אם הפת חביב לו יותר מ"יין, (נד) אז מותר לקדש על הפת.

לקדש על שום משקין חוץ מן היין: * ואם יין בעיר, לא יקדש על הפת. עיין במשנה ברורה, והיינו אפילו אם הפת חביב עליו יותר מ"יין, וכדמוכח מהדורכימישה, עיין שם. אמנם בדרך החיים ראיתי שפסק, דאם הפת חביב לו יותר מ"יין יכול לקדש על הפת, ומשמע שדעתו נוטה להבריע כמו שמצדד הבית"יוסף בסוף דבריו. והנה מהרמב"ם משמע דמפרש דירפתא חביבא ליה היינו יותר מ"יין, ובטור בשם רב האי משמע דירפתא חביבא ליה היינו שהיין אינו מקובל ונהנה ממנו. ונראה דבאופן זה שצריך רב האי בודאי נוכל לסמוך על דעת הבית"יוסף ואוצר החכמה לקדש על הפת לתחלה:

* ומבית לסוכה. עיין במשנה ברורה. ודע, דאליה רבה והגרי"א

על הפת אפילו יש לו יין, וכן פסק בדרך החיים, ואפשר שעל ובמגן אברהם הכריע דאסור בזה לקדש על-מנת שישתו אחרים, כיון שהם יודעים לברך בעצמן 'בורא פרי הגפן', וכדמוכח לקמן סימן רעג סעיף ד, אלא הם יקדשו בעצמן והוא יקדש על הפת: (לד) או ישמע קידוש מאחרים. רוצה לומר, ילך (מה) אצל מסובין אחרים שמקדשין לעצמן: * (לה) פוטרת. וכיון שהוא (מו) במקום הסעודה, צרכי סעודה הוא ומחמתה הוא בא: (לו) שבתוך הסעודה. מברכת 'בורא פרי הגפן', והוא הדין (מז) שפוטרת יין שלאחר הסעודה קודם ברכת המזון: (לז) דברכת המזון פוטרתו. דכוס של קידוש (מח) הוא גם כן בכלל דברים הבאים מחמת הסעודה: (לח) ועיין לעיל סימן קעד. היינו, דשם מבואר דאפילו לא היה לו יין כלל בתוך המזון, גם כן פוטרת ברכת המזון לכוס של קידוש:

א (א) במקום סעודה. דכתיב (ה) 'וקראת לשבת עונג' — במקום עונג, שהוא הסעודה, שם תהא הקריאה של קידוש: **(ב) לאכול בפינה זו וכו'.** וכל-שכן (ג) אם קידש על דעת לאכול בפינה אחרת דשפיר דמי: (ג) ונמלך לאכול וכו'. ומכל מקום (ג) לתחלה טוב שלא לסוד במקום שקידש, דהא יש מחמירין גם במפינה לפינה, (ד) אם לא שהיה דעתו בעת שקידש לאכול בפינה אחרת, או מסתברא דאין להחמיר בזה: (ד) בפינה אחרת. אבל אם נמלך לאכול בחדר אחר, אף שהוא באותו בית, צריך לחזור ולקדש, כיון שלא היה דעתו לזה בעת שקידש: (ה) ומבית לסוכה וכו'. כגון שירדו גשמים וקידש בבית, ואחר-כך פסקו הגשמים ורוצה לאכול בסוכה, והוא הדין להיפך, שקידש בסוכה וירדו גשמים ורוצה לאכול בבית, בכל זה אין צריך לקדש שנית. ומיירי שהסוכה בתוך הבית, שהוסר היציץ, ואין שם הפסק מחיצה אחרת רק מחיצת הסוכה, ועל-כן סבירא ליה דכיון שאין מחיצת הסוכה עשויה לחשמיש אלא לשם מצות סוכה, חשיב כמפינה לפינה בלא מחיצה, דקיימא לן דאפילו לא היתה רעתו מתחלה לכך אין צריך לקדש שנית, אבל אם הסוכה עשויה מחוץ לבית, שמחיצות הבית מפסיקות, הוי ליה כמחודד לחדר, דכשאינ דעתו מתחלה צריך לקדש שנית, אם לא שרואה את מקומו הראשון, וכדלקמן. זה הוא ביאור דברי רמ"א לפי מה שביארו המגן אברהם. ומפני שיש פוסקים התולקים על כל זה, וכמו שביארתי בביאור הלכה, על-כן טוב כשרוצה לעקור את קידוש את דירתו לסעודה, שישתה מתחלה (ו) רביעית יין במקום ההוא, דאז חשיב על-ידיהו כמקום

שער הציון

(נג) הגרי"א בביאורו, ע"ש: (נד) בבית"יוסף: (מה) ולא תקשה מה שאמר בתחלה שאם אין אחרים עמו: (מו) לכוס. ונפקא מינה מהו, דאפילו אם קידש קודם נטילת ידים כמנהגנו, אף דבהכללה יש אומרים דאינו פוטור רק אם הבדיל אחר נטילה, וכבסימן קעד סעיף ד, הכא שאני, עולת-שבת, וכן כתב הפרי" מגר"ם: (מז) מגן אברהם בסימן קעד ותוספת-שבת: (מח) טור: (מט) רשב"ם: (נ) כן משמע מבית"יוסף ואחרונים: (נא) אחרונים. והי"ש מחמירין הוא דעת הרי"ן: (נב) עיין במגן אברהם סעיף קטן א דמשמע דסבירא ליה, מדנקט המחבר לשון דיעבד, דלכתחלה אסור, ובאמת אינו ראוי, דאפשר דלרובחא קמי, וכמו שכתב בביאור הגרי"א, וכן כתב בחידושי ובי עקיבא איגו, עיין שם, ובטור דאפילו מחודד לחדר דעת הרמ"א לקמן דנקטינן לעיקר דאם היתה רעתו לזה מתחלה אין צריך לקדש שנית, ורי לנו אם נחמיי שם לענין לתחלה ולא במפינה לפינה: (ס) ואם עוקר מקומו מוסכה לבית מחמת הגשמים, יוכל לאכול כדית מת בסוכה דאז חשיב במקום סעודה על-ידיהו, וכדלקמן:

אגרות אורח חיים משה רמז

בחול נתנו לאסור אף כשאירעו ימים אלו בשבת אף שאיכא הטעם להתיר בשביל שהכל בביהכ"נ החי יתן אל לבו גם בשבת זו משום לא מלוג.

וברגלים שג"כ יש הטעם שהתירו בשבת שהרי גם ביום הכל בביהכ"נ ומ"מ אסרו הוא משום שבכל רגל איכא יום קבוע להזכרת נשמות ולא ראו שיהיה צורך ביותר מיום אחד ברגל. והו' הטעם הגבון להמנהג.

עכ"פ למעשה בכל ימים שאין אומרים בהם תחנון אין אומרים תפלת מלא על המתים ורק שבת ויום אחרון מכל רגל הקבועים לזה ובינו"כ אומרים. ובשחלין הימים שא"א בהם תחנון בשבת נמי אין אומרים וכן כשיש התנה וברית. וכן כשמכריזין וחדש אין אומרים. אף שלא שייך הטעם דלא מלוג דהא ליכא זה בחול. וצ"ע בהטעם ואולי הוא לפרסומא ביו"ד.

אוצר החכמה

ידידו מוקיר

משה פיינשטיין

סימן עח

במיני משקה של סאדע וכדומה אם יש להבדיל עליהן כרין חמר מדינה

מע"כ ידידי מוהר"ר נתן גדליה נאדעל שליט"א.

בדבר המשקאות של מיני סאדע אם יש להם דין חמר מדינה לקדש בשחר ולהבדיל עליהן. הגבון לע"ד דהן כמים בעלמא דאף ששותין אותם גם בסעודות החשובות ומכבדין בהם אבל הוא רק כשתיית מים לצמאן ולהתקרר בימים החמים ובשעה חם להם. והכבוד בהם הוא ג"כ רק כשצריכין לזה וגם במים צוננין מכבדין כשצריכין להם. וחשיבות משקה הוא שאין השתיה מחמת שצריכים להם לצמאם אלא שותים אותם אף בלא צורך לגופם אלא בשביל כבוד הסעודה וכבוד האורחים. דאין שום אדם שותה יין וריש ושכר לצמא דע"ז שותין מים שיותר עדיפי אלא רק לכבוד בעלמא שותין אותן ואלו המינים נקראים בשם משקה וחמר מדינה. ואף המתירין לקדש ולהבדיל על מ"מ מתוק עייך בעה"ש סימן ערב מע"י י"ד גראה שבט"י דרך העולם שמכבדין ושותים זה אף שאין צריכים כלל לשתות אלא מסני הכבוד ולכן מחשיבים זה למשקה אף שלכאורה הם מים ממש. והמתירין גם על חלב אולי הוא מחמת שחלב שותין שלא לצורך צמאן

וכשמכבדין לאורח בכוס חלב לא יוכל לומר שאינו רוצה לשתות משום דאינו צמא. דחלב שותין גם שלא לצמאן ויתחשב שאינו רוצה להתכבד ולכבד. לכן מחשיבין זה למשקה שמכבדין בו כחמר מדינה. אבל המיני סאדע אין שותים אותם אלא לצמאן וכשיכבדו אותו במשקה סאדע והוא אינו צמא ולא ישחה לא יתחשב לאינו רוצה להתכבד ולכבד לכן אף לדידהו אין להחשיב זה למשקה דחמר מדינה ואין לקדש ולהבדיל עליהן.

ובעצם גם בטיי ובחלב רק ברחק גדול יש לסמוך עליהו להבדיל ולקדש עליהם וגם בעה"ש שם כתב שרק מפני הרחק יש מקילין על טיי וחלב. ובמ"ב ס"ק כ"ד כתב שאין לקדש ולהבדיל על חלב בשם הברכ"י. ואודות טיי לא הזכיר משמע שגם על טיי אין לקדש ולהבדיל. וכן ודאי מן הראוי לעשות. ובמ"ס שבמדינתנו מצוי יין אבל מ"מ אם גודמן שאין לו יין ולא שום משקה אחר אלא טיי וחלב יכול לסמוך על המקילין בהבדלה והקידוש יהיה על הפת. ולענין טיי וחלב מה עדיף למ"מ שבארתי בטעם המתירין נמצא שטיי עדיף. אך אולי מצד החשיבות חלב עדיף. ולכן אין בידי להכריע מה עדיף לו בשעת הדחק. אבל במיני סאדע גם בשעה"ד לא יקדש ולא יבדיל עליהן.

ידידו

משה פיינשטיין

סימן עו

ברבר להוציא חגורה שרוצת לתגור על בגדיו בעת התפלה ע"י שיחגור על המכנסים

כ"ז תשרי תשכ"ג.

מע"כ ידידי מר משה גבריאל סטעפנסקי שליט"א.

הנה ללבוש חגורה ע"ג חגורה מפורש בשבת דף נ"ט בקמרא עילוי המינא שפרשיי בשם תלמידי רבינו יצחק בתשובת ר' אשי תרי המיני קאמרת דהא ודאי משוי הוא ואסור וכן מסיק רש"י לדינא וכן סברי התוס' שם ומסקו כן הרא"ש והמרדכי שם. וכן פסק הרמ"א בסימן ש"א סעיף ל"ו הובי הביא עוד ראשונים שסברי שאסור והבי"ח כתב שגם הרי"ף והרמב"ם סוברים לאיסור עיי"ש. ורק כשיש בגד מסיק ביניהם סברי התוס' שם שמתור וכן פסק הרמ"א ולכן ללבוש חגורה על המכנסים שיש

סימן כו

בס"ד, ר"ח חול תשל"ד לפ"ק — פה חוברתו ע"י לוצק י"א.

ה'תשס"ט וש"ס בכבוד,

מעט לפני נסיעתי לחו"ל לנות קנה קבלתי מכתבו וברני משיב אפי"פ שאני מחובר ספרים — הנה כבודו נתקשה במהבג העולם שמקדשין צבקר אשאר משקין אפי"פ שאינו חמר מדינה וכן נוהגים להבדיל אשירא, אפי"פ שהיון מאוי ויש יין לרוב צ"מ וא"כ לכל הדעות צבור וצפוסקים ארי"ח סי רע"ב אינו נקרא חמר מדינה — הנה דרך כלל ג' דרכים בצוגיין פסחים ק"ז ע"ה וצפוסקים דל"ח אין מקדשין ואין מצדילין הנה דכוח חמר מדינה, ולי"ח נהי דאין מקדשין מ"מ מצדילין והוא דעת הרמב"ם פ"ט מה"ל שנה כ"ז וצ"ע סי רע"ב בשם י"ח, וי"ח דמקדשין ומכ"ש מצדילין והוא דעת הרא"ש ושיעור הגאונים, — ועמ"ס הגאונים פשוט דכין דצפוסקים ק"ז ע"ה ילפינן מחבר את יום השנה לקדשו זכרתי על היין וכו' אין לי אלא צכניסחו צלוחתו מנין וכו' א"כ משמע דדין יין שוב צכניסה ולי"ח, וכוון שצ"חיה מכי חמר מדינה כמו צין גכ צכניסה מהני — ודעת הרמב"ם דישנם צ' דינים דצכניסה. ל"ל שנה יש תקנה מיוחדת להדר אין דוקא אפי"פ ששבר הוא חמר מדינה ומכאן כשרא זו מסוגית הש"ס ק"ז ע"ה משא"כ הבדלה דדי בחמר מדינה, ויש להסביר ציותר אם נמא דדעת הרמב"ם דקדוש ל"ל שנה דאורייתא והבדלה רק דרבנן, והכי"מ ר"ש פ"ב"ט לא צריח ל"י שיעת הרמב"ם ¹¹²³⁴⁵⁶⁷ צ"ב.

ולפ"ז י"ל דמש"כ הרמב"ם שם הי"ו מדברי סופרים לקדש על היין והבדיל על היין, אין שני הדברים דומים ממש דבקדוש עלם הקדוש דאורייתא רק יין דרבנן מכ"מ הוא יין דוקא לא שבר הנה שחור חמר מדינה, ובהבדלה כל בהבדלה הוא דרבנן ומש"כ להבדיל על היין, היינו משקל השוכה לצני מדינה יין או חמר מדינה וע"כ י"ל כן לדעת הרמב"ם הי"ל הלכה י"ז, ומכ"ש א"ש לפמ"ש חו"ס שצוועת כ" ע"כ ד"כ נשים צתי השני דגם קדוש על היין הוא דאורייתא, ורק מה שצריך לנעום מהכוס הוא דרבנן, ע"כ ודאי יין דוקא, והוא כעין און אומרים שורה אלא על היין דמקדש והוא יין דוקא ולא שבר מדינה, משא"כ הבדלה לכ"ע רק מדרבנן, מיהו הסכמת הראשונים כתי"י שצתו"ס דיון מכ"מ רק מדרבנן. והשתא אבא לשאלת כ"י דמ"ע מקילין צו"ה"ז כיון דאוכח יין לרוב, הנה גם אני מעודי נתקשתי צ"ה ולא מלאתי עמם הנון להנהיגה זאת, וכבר נתקשה כעין זה צ"ה סי רע"ב על מהבג העולם דמכדרין לקדש צבקר אשאר משקין, אמנם י"ל דרך אפשר

ע"פ הידוע מש"ס צמח דוכחא דצמקוס ששכח יין סי זה סתם שחיתן, ועיין חו"ס שנה מ"ז ע"ה ד"כ בגלילא ש"כ שצמקוס ששכח יין כמו בגליל סי שותן יין צמקוס מים ולא סי משתמשים צמים רק לרפואה, וכו' דצ"מ לא סי כמו בגליל מ"מ זה מוכח ודאי צכ"ל"י ש"ס דכ"י מרצין לשחות יין ולא מים ולא אשאר משקין, — וצו"ה"ז נשתנו בעצמם צענין זה דגם צמקוס ששכח יין לא נפשה היין סתם שחיתן של צני העם וצפרט צאחצ"י, וצפרט מחדרין לשאר משקין ולא על היין, וע"כ מה שהיון מלי ושכח צעיר אין זה גורם שלא יקראו גם אשאר משקין חמר מדינה צו"ה"ז, זה הלג"ל דרך למוד זכ"ס.

מ"מ בקדוש ל"ל שנה קשה לומר ע"ז כיון דכל"ח סיכא י"ח שאין לקדש אלא על יין עגבים דוקא כ"ל אכל בקדוש צבקר והבדלה איכא מה משום למוד זכות, וצ"ח"ז לביתי צינים הקרובים צצרת חי החיים אפי"פ עוד קלה צ"ב. דבמג"א סי הפ"ג ס"ק ג' כ' לענין שחית מ' דצ"ב צפסח דנקרא חמר מדינה הנה דבשאר ימות השנה לא נקרא חמר מדינה כיון דצפסח רוב המון עם שוחים כן, הכי דענין חמר מדינה נשתנה לפי שחיות ההמונים, אפי"פ דהתם מיירי דליכא יין, מ"מ גם באיכא יין אם מהדרין הרבה אשאר משקין י"ל כן כ"ל, ועיין בהגהות הגאון מהרש"ם סי רע"ב מצ"ח מחשבת מ"י שצוועת סי ד', דאם הוא אינו שותה יין (מחמת נדר וצ"ב) הכי שבר לדידי חמר מדינה, ועיניתי שם ורואתי ש"כ כן רק דרך אפשר, והיינו משום דענין חמר מדינה לא נקבע ע"י אדם פרטי כיון דבשאר שוחים יין וכו' איכא יין ושוחים כן, אכל כשכל המון עם שוחים עובא אשאר משקין ומתחילין היין אפי"פ ששכח לכו ונקבעו אשאר משקין כסתם שחי"י יש מקום לומר כן. ע"י ח"ה סי ל"ב

סימן כו

כבוד ידידנו היקר הרבני ה"ה שלמה יוסף דב בייק הי"ו צעטוקהולם אהדש"ט בכבוד, זה כמה ימים שקיבלתי מכתבו היקר ומחמת קולר זמני אבא רק היום בקצירת אומר אשר שאל צעיר צטוקהולם שיטנס צ' זמנים צענין צוריחה והשקיעה, ונתברר לו דחשבון אחד לפי גובה עני הים וחשבון השני לפי גובה ופולוי הכרים ושאל דעתו העניי אח"כ דרך יסבן אור. חנה לענין זמני שנה וי"ט אין ספק דצריך להחמיר צעיר לפני שקועתה צאופן שכלשאר שקעה המכ לעין כל יש ספק צין השמשות מלבד הנוהגים בכל הדברים כ"ח אכל לענין זמני יום ולילה צעלמס

לכו"ע. והנה אף כי דבריו דברי טעם הם מ"מ לא משמע כן
 מהא דברכת המזון שאשה א"י להוציא אנשים משום דאינם
 בתורה אע"פ שלגבי ברהמ"ו הוא פרט ממצות ברכת המזון.
 ובעצם הערתו הרי הוא רק לדברי השאג"א שלילה ויהא
 שתי מצות גפרודות ולדברי השאג"א הב"ל אין בכלל מקום
 לדברי הסלת למנחה דמכיון שזכירת יצ"מ בלילה מצוה
 גפרודת היא מזכירת יצ"מ ביום אין לתלות זה בזה ולומר
 דלילה טפל ליום וכו'.

ב.

ובבגוע להערת הר"מ לפי דברי המג"א (סימן רעא ס"ק א)
 שמדאורייתא יוצאים בקידוש שאומרים בתפילה, אין
 איש מקדש ומוציא את אשתו ובני ביתו אם הנשים לא
 התפללו ערבית והאיש כבר התפלל, וא"כ האיש כבר התפלל
 ערבית ואינו מחוייב מן התורה והנשים שלא התפללו הייבות
 מן התורה, ומטעם ערבית ל"ש באשה כמ"ש הרא"ש במסכת
 ברכות (דף כ ע"ב) עי"ש. וע"ז כתב כח"ר תקנתא שהאשה
 תאמר ויכולו ועי"ז תצא גם היא את הדאורייתא וממילא
 יכול להוציאה.

הנה גם באמירת ויכולו עדיין לא יצאה כל השיטות.
 ונקדים בזה מש"כ המג"ח (מצוה לא) לשתוד את דברי
 המג"א והר"מ שבתפלה יוצאים ידי חובת קידוש מדאורייתא,
 שהרי בנוסח התפילה של ליל שבת אין אנו מזכירים יציאת
 מצרים, ובראי אם לא הזכיר בקידוש באיזה נוסח שאומר
 לכבוד היום יצ"מ אינו יוצא מן התורה כלל ומימרא מפורשת
 היא בלא חולק דנלמד מגו"ש ע"כ דאי אם לא הזכיר
 בקידוש באיזה נוסח שאומר לכבוד היום יצ"מ אינו יוצא
 מן התורה כלל ואין אנו יוצאים מה"ח בתפלה שבת כלל.
 והגאון המשנה ברורה בביאור הלכה הצדיק דברי המג"א
 דסובר דיוצא מן התורה במה שהזכיר יציאת מצרים סמוך
 לתפלה דהשכיבונו כגאולה אריכתא דמיא, ולא צריכין
 שיוכיר דוקא בקדושה גוסא וכי עי"ש. ולפי"ז אין מועיל
 מה שהנשים תאמרנה רק ויכולו בלבד אם לא התפללו ולא
 הזכירו יציאת מצרים סמוך לתפלה השכיבונו.

ורב אחד העיר שכיון שהאשה תזכיר אח"כ איהו זכירת
 שבת שיוצאים בזה דאורייתא כמו באמירת רצה
 בברכת המזון: וא"כ נשאר לדון דהויב דרבנן שעל הכוס
 לא קיימת, א"כ י"ל דמכיון דסוף סוף יצאה ידי חובתה
 מה"ח, שוב למפרע יוצאת בקדוש של בר חיובא דרבנן.
 ולי צ"ע, דמכיון דהשתא מחוייבת מדאורייתא אינה יוצאת
 כלל גם לדרבנן. ויש להאריך בזה ואכ"מ.
 ואוצר החכמה

סימן קפח

מיץ ענבים מבושל אם מקדשין עליו ודין ברכתו

כת"ר שאר"י דיין הגוי"פיות, הוא ס"ח ענבים,
 שתיכף למחשות הקנבים מבושלים אצתו ועי"ז נפקע
 מצטו כח האלמחול, ויצא לריב על זה שאמר כי

מצוה מן המובחר לקדש על הגוי"פיות, והעלה שם
 להלכה דאין מברכין עליו כפה"ג וכן אין מקדשין עליו
 ונרוע משאר מי פירות, ע"כ.

הנה בזה שהשיג על תחוא מ"ד שזה מצוה מן המובחר
 לקדש עליו, בזה דאי הצדק עם מע"כ, דמי הוא זה
 שיצא נגד המג"א שפסק דיין ישן מצוה מן המובחר. אבל
 מה שמע"כ מוסיף דאין לברך ע"ז כפה"ג ואין מקדשין
 עליו, לכאורה הסריו על המדה, שהרי בשו"ע הכריע כהרא"ש
 ודעמו דיין מבושל ברכתו כפה"ג ומקדשין עליו (יעוין
 בפמ"ג שתמה על הכרעת השו"ע נגד הרבה מהראשונים
 דסברי דמבושל אין מקדשין ואין ברכתו כפה"ג, אבל
 בתה"ד סימן לו מבואר דמסתבר כהרא"ש וסיעתו, וכמזומה
 שבמגן גבורים סימן רב כתב ככל הנ"ל), והרי משסוחסין
 הענבים תיכף יש לו דין יין לברכה ולקדוש, וא"כ מנ"ל
 דבשול מגרע לפי"מ דקיי"ל כהרא"ש דגם על מבושל מקדשין,
 ולומר דבשול תיכף לסחיטת הענבים גרע ספי, מנ"ל לחלק
 בכך, ועוד הרי מבואר בס' חיי אדם (הלי שבת כלל ו סעיף
 ז) וז"ל: מצוה לקדש על יין או יין צמוקים ובלבד שיהיה
 בו טעם יין וכו', ומקדשין על יין מבושל, ולכן מותר לבשל
 הצמוקין ולסגן היין ולקדש עליו, עכ"ל. משמע להדיא דאף
 בצמוקין שנתבשלו מותר לקדש, מכש"כ בענבים שנחסו
 ונתבשלו דראוים הם לקידוש. (יעוין רש"י מגלות דף טו
 ע"ב).

ולכאורה נחסו ונתבשלו עדימא טפי דחל ע"ז שם יין קודם
 הבישול, משא"כ בענבים שנתבשלו שלא היה לזה
 שם יין מעולם קודם הבישול, וכ"כ בסידור דה"ח דיני קידוש
 דיין צמוקים מקדשין עליו ואפילו בישל הצמוקים, דיין
 מבושל מקדשין עליו.

סימן קפח

דבר קידוש על יי"ש פחות מרביעית

במה שכתב מת"י בענין אם מותר לקדש על יי"ש
 בכוס פחות מרביעית.

הנה כת"ר הביא דברי הפמ"ג (א"א סימן ערב) דמכיון
 ומכרכים לאחריה ואולינו בתר שיעור שתיה לרוב
 בני אדם ה"ח דמקדשין. וכת"ר דוחה דברי הפמ"ג מדברי
 המל"מ בהלכות ברכות (מ"ג) דלא אולינו בתר דרך שתיה
 של רוב בני אדם, שכתב שם לדחות דברי האומרים לענין
 שתיית קפה שמברכים לאחריו אע"פ שיש מתחלת השתיה
 עד סוף השתיה יותר מכדי שתיית רביעית או יותר מכדי
 אכילת פרס למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה, משום שדרך
 שתייתו בכך ומצטרף וכו', והמל"מ דוחה שם דבריהם
 מדברי הרמב"ם בהלכות שאר אבות הטומאה ספ"ח וכו'.
 ולדעתי דינו של הפמ"ג אינו דומה לדינו של המל"מ, כי
 דינו של המל"מ הוא לענין הפסק בשתייה שלא

שנה בבת אחת, דינו של הפמ"ג הוא לענין שאצל רוב בגי"א הוא שיעור שתייה וכמו שאומר הט"ו.

ויתכן לומר ולענין הפסק הדין צירוף י"ל דחליא בדין התורה דאכילה בעינן כדא"ע וכמוש"כ בחולק (דף לה ע"א) ואין שום אכילה כשיעור מצטרפת בין כוית דכל איסורין, היינו ככותבת ליתחכ"ע ביותר מכדי אכילת פרי, שכן נהנה תורה שיעור לשהיית אכילה בבית המגוע ולהרמב"ם בשעת נמי בעינן שיהא בכדי שתייה רביעית ולכן לא משבתינן אם יש בני אדם אפילו רובם נהגים בהפסק, הדין של הפסק לא ישתנה ולא יצטרף, אבל בדין יי"ש לקידוש סכרת הט"ו הוא בסימן רי דאמרינן ושבעת זו שתייה השיעור הוא בכל מה שהוא שבע.

וז"ל החת"ס א"ח (סימן נט): מדברי תוס' ישנים יומא ריש פ"ד ממ"ש דאי היו שבעים מאכילה היו חוטפים ג"כ ש"מ דכל אכילה שאדם שבע מאותה אכילה ע"י שמתברך במעוץ יוצא יד"ח כמו בכוית והוא דין חדש ההסברא גזנתא כן שוה בכלל אכילה דקרא, ועיין ט"ז א"ח (סימן רי) ומג"א פליג בסימן קצ ס"ק ד' ועיין עוד מ"ש בסימן ערב סוף סק"ו, ע"כ אי"כ ביי"ש והו' שיעור שלם לכל אדם אף שהוא פחות מרביעית שפיר י"ל דכמו דאוליגו לענין ברכה אחרונה כפי הנהגה ברוב בני אדם, כן לגבי קידוש חשיב כמו רביעית ממש, ואין ראיה מהמל"מ נגד דינו של הפמ"ג, ואף שהמג"א חולק על הט"ו, הרי חולק הוא גם על הברכה אחרונה וס"ל דלא פלוג בשיעורין, אבל למאן דס"ל דמברכין ברכה אחרונה שוב לא תחלוק דהוי שיעור גמי לענין קידוש. ובעיקר דברי הפמ"ג שהביא כת"ר עיין פמ"ג א"א (סימן קצ אות ב) מוכיח דהט"ו בסימן רי כתב דיכול לברך ברכה אחרונה על יי"ש שהוא פחות משיעור, ואומר דספק ברכות להקל וכן הוא כופל דבר זה במקומות אחרים בסימן ר"י, אבל דעת שאר אחרונים דאין לברך על יי"ש פחות מרביעית.

סימן קס

אם יכול להוציא את חבריו קודם שיוציא לעצמו

בפסקי הריטב"א (הלכות ברכות פ"ה אות ג) כתב: המחויב בדבר כשם שאם עשה מצותו כבר מוציא לחבריו כך מוציא קודם שיוציא לעצמו כגון בן כרד לבן עיר שעדיין לא הגיע ומגו ע"כ. והנה ראיתי לרב אחד שכתב מקור לדברי ריטב"א אלו מירושלמי (מגילה פ"ב ה"ג) דהוה בעיא דלא איפשטא ולקולא במילי דרבנן דזקא בן כרד לבן עיר אבל אישכא לא כדאיתא התם, ע"כ.

ולדידי אין דבר זה מותקבל, וכיצד סותם הריטב"א בפשיטות דבן כרד מוציא לבן עיר על סמך הירושלמי שגשאר בספק, ואי משום ספיקא דרבנן לקולא, הא אין עושין ספיקא דרבנן לכתחלה ובפרט בספק איבעיא דלא איפשטא, ויערין בהנהי"מ (סוף פ"ב דחמץ) דרא"מ ושאר גאונים נחלקו וספקו ובכל חיקו דאיסורא לחומרא ואפילו בשל סופרים.

וביותר לענין חיוב מקרא מגילה דהחמירו בספיקא מטום דהוי דברי קבלה, וכעין דאורייתא. ועוד רהיטת לשון הריטב"א דקאמר כשם שאם עשה מצותו כבר מוציא לחבירו כך מוציא קודם שיצא לעצמו, משמע דלא מטעם ספק מוציא אלא מתורת דאי כמו הדין שיצא מוציא דהוי מתורת דאי.

ולולא דמסתפינא הייתי אומר דהריטב"א לא נתכוין על ירושלמי מגילה הגו' אלא מפרש ומצייר את דבריו הקודמים דיכול להוציא לחבירו קודם שהוא בעצמו יצא, ומצייר זה כגון בן כרד מוציא לבן עיר, וכן יש להוכיח מגמרא דידן (פסחים דף קא ע"א) דמקשה התם אלא לרב למה ליה לקדושי בביתיה, דלכאורה מאי דמקשה כלשון למ"ל תמוה, הא עדיפא הול"ל כיצד אפשר לקדש בביתו אחרי שכבר יצא יד"ח בבית הכנסת לרב דאי"צ קידוש במקום סעודה ואי"כ קידוש שני הוי ברכה לבטלה, ואף דאפשר לדקדק כן מתוך קושיא השניה דמקשה לשמואל למ"ל לקדושי בני כנישתא דתמ"ל דהוי ברכה לבטלה שהוא אינו יוצא לעצמו, אבל ע"ז לא יחורץ גם אם נאמר כהריטב"א דאדם יכול להוציא לאחר גם כשהוא אינו יוצא, דוה יהיה מוכח מתירוף הגמרא להוציא אחרים יד"ח אבל לשון הקושיא דלא סליק אדעתא להוציא אחרים אי"כ עדיין קשה מאי דנקט להקשות בלשון למ"ל. ולזה צ"ל דמכיון שהיה תקנת הקדמונים לקדש בביהכ"כ ל"ש כיצד מברך ברכה דחכמים תקנו כל הברכות אף שמן התורה לא נחוייבו וכל המברך מכת חיוב דרבנן לא שייך להקשות שוה ברכה לבטלה, אלא דמ"מ מקשה לשמואל דנתי דתקנו ברכה בני כנישתא, אבל השאלה היא למה להו לחקו כן. משא"כ לרב דהקושיא היא למה מקדש בביתו שלא היה תקנת חכמים בוה, ומכיון שכבר יצא בביהכ"כ הול"ל לאקשוני כיצד יכול לקדש בביתו תא הוי ברכה לבטלה, ועכצ"ל דמכיון שבדעתו לקדש בבית שוב אינו מתכוין לצאת בביהכ"כ ולכן מריך דלמ"ל לקדושי בבית הא יכול לצאת בביהכ"כ, ומוכח דינו של הריטב"א שאעפ"י שהוא אינו יוצא מ"מ לאחרים מוציא.

ועיין בגמרא ר"ה (דף כט ע"א): ,נתכוון שומע ולא נתכוון משמיע, נתכוון משמיע ולא נתכוון שומע לא יצא עד שיתכוון שומע ומשמיע, קתני משמיע וזמאי דשומע מה שומע לעצמו אף משמיע לעצמו וקתני לא יצא, ויעוין שם בהגהות מהר"ב ונשבורג שהביא בשם הגר"א שפי' דברי הגמרא מדקתני, לא יצא בלשון יחיד ולא קתני בלשון רבים, לא יצא"י ש"מ דרק המשמיע לא יצא אבל השומע יצא עכ"ל. מזה ג"כ מוכח דינו של הריטב"א שגם קודם שיוציא לעצמו יכול להוציא לאחרים אעפ"י שהוא בעצמו לא יצא, ורק לדוגמא מוכיח הריטב"א דין זה דבן כרד מוציא לבן עיר וכעין שיטת רש"י במשנה ראשונה דמגילה דבן עיר מוציא לבן כפר וחולקים ע"ז תוס' יבמות (דף יד) וכן הרא"ש שם דאין בן עיר מוציא לבן כפר, ולשיטתם צ"ל דרש"י ס"ל דתלמודא דידן פליג על הירושלמי. אלא דקשה לי זה שהריטב"א עצמו בחי' למגילה בוף הראשון מביא בשם הריטב"א שמהירושלמי מוכח דאין בן עיר מוציא לבן כפר, ושורי בשם רבותי אמר דבן כפר שאני וכו', מבורר

ודבריו מתאימים עם דברי הגר"ח מוואלאזין שהבאנו. [אלא דזה צע"ג, דאם כבר בא הגאון ז"ל לידי הכרת מסקנה שכזו, שהי"ש דינו כאוכל, א"כ לכאורה צודקת טענת הגר"ח הנ"ל, דהיאך אפשר להחשיבו כחמר מדינה, דהלא זה כמו מרק, ופשיטא דא"א לקדש אקצרה המלאה מרק, דלהחשב כחמר מדינה בודאי בעינן שיהא — ראשית כל — דינו כמשקה.] ועי' אגר"מ (יו"ד ח"א עמ' ק"ז"ק"י) שחידש להקל בבלענדי"ד י"ש, שמעיקר הדין קיי"ל דאף י"ן שנתערב בשאר משקים ג"כ מתבטל הוא בשש, כמו בנתערב במים, ולכן אף סתם יינם שנתערב ביי"ש ג"כ מתבטל הוא — ברעבד — בשש. ולפי"ד הנ"ל יש לערער בזה קצת, דהלא הש"ך ליר"ד (סי' קל"ד ס"ק כ"א) הביא בשם הס' או"ה, דבסתם יינם שהתערב בתבשיל בעינן ששים לבטלו, ודוקא בנתערב במשקין הוא דסגי בשש, ולפי"ד הני גאונים שהי"ש דינו כאוכל, יש מקום לטעון ולומר שלא יתבטל בו סתם יינם בששה, ועמ"ש"כ עוד בזה במסורה, (חוברת ה', עמ' ס"ד).

ובהמשך מזה יש מקום לטעון ולומר, דהנה החוס' בברכות (לח.) ד"ה האי דובשא הקשו מ"ט אין מברכין במ"מ אשכר, ותי', דכל שהוא לשתיי', ברכתו שהכל, וכמשנ"ת לעיל בארוכה. אכן ביי"ש, אם נתפוס שאין דינו כמשקה אלא כאוכל, א"כ שוב הול"ל שברכתו מזונות. ועיין.

ה. המשנה ממטבע שטבעו חכמים בברכות ועפי"ז נ"ל בכוננת החוס' (יב, א) הנ"ל דס"ל דהמברך בפה"ע אין לא יצא, דהיינו טעמייהו דמאחר ששותים היין בתורת משקה (ולא בתורת מרק), מעולם לא תקנו בו שום תקנת ברכות מפורטות, דדוקא באוכלין תקנו חכמים ברכות מפורטות, במ"מ, בפה"א, בפה"ע, אך במשקין מעולם לא תקנו, אלא

מיא דירקות. ואפשר שסומכים על מש"כ המג"א בסי' ר"ה סק"ו. וכן עיי"ש עוד במשב"ז ס"ק י"ג, דעל הקאו"ע מברכין שהכל, ואע"ג דמיא דשלקי כשלקי, והיינו ג"כ עפ"י דברי המג"א הנ"ל בסי' ר"ה סק"ו. וכן נל"פ במג"א ר"ב סקל"ד, דאף דעל אגוז מושקא"ט מברכין בפה"ע, מ"מ מי שיש לו שלשול ונותן המושקא"ט לתוך השכר כדי שיעצור, כששותה לצמאו מברך שהכל. ולכאורה היינו ג"כ עפ"י היסוד הנ"ל, דעל בעווערידז"ש תמיד מברכין שהכל.

ולפי"ז יש לדון במנהג העולם שנהגו לברך שהכל איי"ש, דעי' בס' שערי רחמים (הנהגות הגר"ח מוואלאזין) אות מט, שתמה על מה שנהגו הרבה לקדש על כוס של יי"ש בשבת בבקר בתפסס שדינו כחמר מדינה, ותמה על כך הגר"ח, דהלא זה כמקדש על מרק, שאין דין היי"ש כחמר מדינה. ונל"פ בכונתו עפ"י היסוד שביורנו, דהחבדל (בין בנוגע לדינים דאורייתא — כדישה בשבת, ושיעור אכילה ביוה"כ, והצורך להכשר לקב"ט, ובין בנוגע לדינים דרבנן — כגון לברכות הנהנין) שבין אוכל למשקה, איננו תלוי בזה — אם הדבר גוש או נוזל, אלא כל שהוא בעווערידז"ש שעומד לרוות בו צמאנו, דינו כמשקה, וכל שאינו עומד לכך, דינו כאוכל. ולפי"ז הי' נראה, שאפילו במדינות ששותים וואדק"א לרוב, אין שותים אותו בתורת בעווערידז"ש, וממילא אין דינו כמשקה כלל, עד שנוכל לדון עליו שאולי דינו כחמר מדינה, אלא הרי הוא כמרק נוזל, שלפי"ד החי"א ופסק המשנ"ב — דינו כאוכל, וזו היתה כונת הגר"ח מוואלאזין בטענתו.

והנה הגאון מקאז'אגלאו, הי"ד, כתב בתשובה (שדנדפסה בעם התורה, שנת תשד"מ, חוברת ח') ליישב מנהג העולם שמקדשים על כוס קטנה של יי"ש בשבת בבקר שאין בה רביעית, וכתב להוכיח, שהי"ש דינו כאוכל, ואשר על כן שיעורו בכזית, ולא ברביעית.

שורת

סימן קנה

מדרשים

ובטל ברוב ואינו מסוין לבטל אדרבה מסוין המסקה מהם ל...
אחור זה והביא מחשו' מהרמ"ל שהביא שהיה סו' פ"ד סק"ג
והשיב עליו במ"ש ראיה מהכ"ה דהתם עממו לפי שבדוחים
החילוקים ושם א"ס י"ס אחסור והביא מחשו' גו"ר חו"ד סו' מ"
בדין שליון שמשלשן ומניסין בקף להקבית המבטיל ועל ידי
ההנחה מתרסק החיסור דהוי אינו מסוין לבטל ואיסי להסיר
המסקה על ידי סיוון אבל הירקות עמון אין יתיר לכתשן ולאכלן
ע"ס ונכ"ס דים להסיר כג"ד על ידי סיוון והף דבמשו' מהרמ"ל
שם כתב דאין הסיוון יסיר בעוט דיוכלו לכא' לודי מכשול מ"מ
בכס"ג דר"ז דאפשר שאין סוכותים ויול"ס מחוך הווייבטיל אל
המסקה י"ס להקל והף דהט"ו סו' קל"ז סק"ד כתב דהיכא דאפשר
בענין אחר גב' באינו מסוין אסור מ"מ כג"ד א"ס בלנו להוליח הגרמיים
מקודם הוא ערמח גדולה ויוכ הדבא משקף מהווייבטיל לאיבוד הו"ל
כא"ל בע"א ודמוכה מהט"ו בעלנו כו"ס קל"ח סו' י"ד ובמשו' סו'
ל"ט בק"ו וגם כ"ב"ס אהט"ו סו' ס"ב סק"ד בשם ח"ה מכוחר דמקום
טורה הוי כדעבד וכ"ה עוד כמ"ק ובפרט לענין היכא דאיכא
לכדורי דבטורח ח"ל לגרר וע' משו' מהרמ"ל סו' קו"ב קו"ב
והנין ועי"ל דמוקמין בחוקת חי ודבר חי אינו פולט ואחריו
השקא כדנע זו מה קודם שיטור כדשיה ולכן ל"ל להסיר הווייבטיל
ובלבד כדנעו לכאן הווייבטיל ולמחור הווייבטיל לעו"ס וכן לבטל
המסקה

ובטל ברוב ואינו מסוין לבטל אדרבה מסוין המסקה מהם ל...
אחור זה והביא מחשו' מהרמ"ל שהביא שהיה סו' פ"ד סק"ג
והשיב עליו במ"ש ראיה מהכ"ה דהתם עממו לפי שבדוחים
החילוקים ושם א"ס י"ס אחסור והביא מחשו' גו"ר חו"ד סו' מ"
בדין שליון שמשלשן ומניסין בקף להקבית המבטיל ועל ידי
ההנחה מתרסק החיסור דהוי אינו מסוין לבטל ואיסי להסיר
המסקה על ידי סיוון אבל הירקות עמון אין יתיר לכתשן ולאכלן
ע"ס ונכ"ס דים להסיר כג"ד על ידי סיוון והף דבמשו' מהרמ"ל
שם כתב דאין הסיוון יסיר בעוט דיוכלו לכא' לודי מכשול מ"מ
בכס"ג דר"ז דאפשר שאין סוכותים ויול"ס מחוך הווייבטיל אל
המסקה י"ס להקל והף דהט"ו סו' קל"ז סק"ד כתב דהיכא דאפשר
בענין אחר גב' באינו מסוין אסור מ"מ כג"ד א"ס בלנו להוליח הגרמיים
מקודם הוא ערמח גדולה ויוכ הדבא משקף מהווייבטיל לאיבוד הו"ל
כא"ל בע"א ודמוכה מהט"ו בעלנו כו"ס קל"ח סו' י"ד ובמשו' סו'
ל"ט בק"ו וגם כ"ב"ס אהט"ו סו' ס"ב סק"ד בשם ח"ה מכוחר דמקום
טורה הוי כדעבד וכ"ה עוד כמ"ק ובפרט לענין היכא דאיכא
לכדורי דבטורח ח"ל לגרר וע' משו' מהרמ"ל סו' קו"ב קו"ב
והנין ועי"ל דמוקמין בחוקת חי ודבר חי אינו פולט ואחריו
השקא כדנע זו מה קודם שיטור כדשיה ולכן ל"ל להסיר הווייבטיל
ובלבד כדנעו לכאן הווייבטיל ולמחור הווייבטיל לעו"ס וכן לבטל
המסקה

והנה מ"ש דבכו"ז אינו מוליח רבים י"ח בברכה"ם כדנעו מכוחר
במג"א סו' רפ"ד הק"ד וסו' מקפ"ס סק"ו ח"ל ג"כ
בזמן השי"ם מוכח דלא הול"ח לאחרים וכמ"ש המו"ס בסוכה ג"כ
א"י ד"ה כיון דבקה"ם מהני הגנה סיריון משו"ס דלא רמי להפלה
שמו"א רבים י"ח וע' מג"א סו' קב"ד סק"ג בשם ב"ח ובאמת
שי"ם להוכיח כן מהא דמגלה כ"ד דקטן עולה למנין ו' ואינו יורד
לפני החיבה ופרש"י משו"ס דמוליח רבים י"ח ומוכח דבקה"ם אינו
מו"א וול"ע במו"ס ר"ה לג' א"י שהוכיחו מדין עולה למנין ו'
דרשות ויכל להול"ח גם מי שמחייב מדרבנן ול"ע דא"ס כן גם
במגלה יול"ח וע' בנ"י א"ח סו' ק"ח כיון שנתחק ותחלף מחלקם
הראשונים בענין זה אי מוליח בברכה קרה"ם וע' במש"ו גו"ר
הספרדי כלל ב' סו' כ"ח ומהו' מאיר נהיכים סו' ל"ג שכתב
בפני' דקה"ם הס"ן מוליח את הקהל י"ח וי"ע מכל הג"ל וע'
בס' חו"ד לירד סו' רפ"א שבעל"ס ממנו כל הג"ל ועכ"פ הדבר
ברור שא"ס י"ס מנין שלא שמשו קרה"ם גם א"ס הם מיעוט הקהל
יכולים להרוח בסורה שניה ודלא כמח"א. וזה א"ס רוב מנין לא
שמשו ודלא י"ס להקל לקרות שנים. שוב מלח"ו בש"ח סו' כ"ב
מח"א"ס סו' מ"ח שהאר"ך דרין א"ס ליכא עברה מהענין שפירח
א"ס מותר לקרות בספר טורה פ' ויחל והשאל הביא מחשו' גו"ר
א"ח כלל א"י סו' מ"ח שכתב דאף על גב' דליכא י"ח מחשבת מותר
להול"ח ספר טורה ולקרות וכו' חילק דברשות קרה"ם הוא להול"ח
הרבים י"ח וכו'ן באין מחשבת ואין מחייבים בקריאה ספר טורה
הוי ברכה לבטלה והביא מחשו' עכ"ס"ג סו' כ"ו והאר"ך ביה וכן
מ"ש השיב המחבר דאין בכו"ם להול"ח הרבים י"ח ודעתו שהרי
סר"י נכתב א"ס אחר ברש"ם וקראוהו לקורה שלא יעריך לבדך
בכו"ם א"ו דבברכה רק על פל הקורא ועמ"ל סו' קל"ט סק"ה ולכן
י"ל דהמחשבה מנבך לגמלו וגם הביא מח"א"ס סו' מרש"ט דבש"ס
קורין בפרשה א' כמ"ס וגם בשאר שו"מ"ט כשם שמה כדביכיל
מרי"ם בקרואים לשפר טורה ומורין וקורין וי"ל דגם החולקים שם
וגם בכסן שאינו מחשבה ד' הב"ח שא"ס ט"ו וקראוהו דיעלה ויבדך
וכ"פ במש"ו ד"ס סו' סכ"ד ע"ש עוד בזה. ומהו' נראה דגם
דליכא רוב מנין ליכא חשש ברכה לבטלה וע"ש שהביא בשם
האבדור דפסק שאשילו אין מחשבת רק ג' יכול ה"ן להסתכל
עניו ולקרות ויחל ח"ל ח"ס סו' חק"ה ותיבנה"ג הוכיחו ולא
קיי"ל כן וא"ס כן גם בדין מליח בזה וי"ל דגם החולקים שם
היינו משו"ס דלגבי אין מחשבת ליכא שום חיוב קריאת ספר טורה
ביום זה מה שאין כן ביום קריאת ספר טורה. רק שיש אנשים
שכתב שמשו ועדיין ל"ע וע' באש"א להג"ה"ק מביטע"א ש"ס ס"ט
שליד להקל לקרות גם בביב"ל א"י וכן המנהג וכו' מוכך בזה והינה
ב"ע. שוב מלח"ו דר"ן ס"ק דמגלה דמגלה בומה קורין אותה
בשם והביא בשם רד"ם לרשות דברי הר"ף והוכיח ממה שלא
מנו מקרא מגלה שם אוחן ששם בעשרה במח"א"ס מגלה כ"ג
אין פורסין על שמש וכו' ואין קורין בטורה וכו' ועמ"ל משו"ס
דאינו מעבד כדעבד והרמב"ן במלחמות דמה דכל אותם דחשב
שם חובת טורח ואין שו"ס אוח"ס העשרה או רוב מחייבים
ברבך כגון שלא שמשו קרי"ם ונרצו וכו' ע"ש והרי במש"ו נקט
גמי ואין קורין בטורה וכו' דר"ו שיהו כמו בקרי"ם ונרצו א"ך
לפ"ן

סימן קנה
עוד להרב הג"ל

ומה ששאל בדין קידוש על יום א"ס לר"ך שיטור כוס וכתב בשם
ס"ב הרב החסיד בשם"ק מו"ה בנימין וואלף ז"ל שהביא
מהר"ן ספ"פ שכתב דזו"גל שיעוריה הנה ידעתי נו"ח ומקדס מזה
והדבר פשוט אל"י דכונה סר"ן דהקידוש עלנו וסר' שיעוריה
דבגילה מברכין בפנה"ג ובברכה קידוש מה שאין כן ביום אחר
שיטור הנרצה דאי כונה סר"ן לפני שיטור הכוס א"ס כן הו"ל
לפרש כמה שיטור ביום וגם מ"ל להר"ן ר"ז בלא ראיה מהשי"ם
[וגם הוא נגד דברי קוש"ע סו' רע"א סו"א וס"ט סו' רפ"ע
וכמ"ס גם ר"מ] וע' בנ"י יו"ד סו' רס"ה ומ"ו שם סק"ה בשם
הרשב"א דבמקדש בני מלא לגומא ח"ל ביום מילה כיון שאינו
מדין הש"ס א"ל שיטור הוא ומוכח קידוש היום ס"ב חוב מדין
הש"ס שיטור מכלל לגומא כמו כל קידוש וע' במרדכי סו"א
דשירוצין בשם משו' ריב"ז ובחיו"ח אב"י שם שכל המרדכי יומא
בשם ר"י דט"ל דגם ביום מילה בני מלא לגומא ומכ"ס בזה
ח"ל הסיר לפני ח"ה זקן שיהי בעלנו במעמד בפני הגבית
אכד"ק ראשיתו ז"ל שיהי לפלמ"דיו לקדש ביום על י"ש על
לגומא קטן כדרך שתייה וז"ל שיטור כוס והנה שיהי לפני י"ן
על השלשן אחר שכתבתי ביום כ"ד להורות הלכה להלמ"דים וכן
אופ"ד לפני בשם הגאון הסהיד אכד"ק קאחי"קא ז"ל שנהג כן
חמ"ד והייט ספ"ד סר"ו סו' ק"ל ומשום טכך דרך שתייה ושביעת
גרונו וע' בנ"י א"ח סו' רע"א בשם ראב"י שקבלה בידו דמ"י
בקידוש בקימטא שיטור גרונו וסביב לגומא אלא שהלקו עליו וביין
דשתייה י"ש נחפשא מותר והוי חמ"ד מדינה לשחוח כמעט צפ"י
כל טורה ללוח"ם קטן וקפס לשחוח יסוד משפ' הריטוחו לכן
שיטורו גם לענין קידוש טכך וכן הו"ד לפני בשם הר"ה"ק מלוב"ן
ז"ל וכדא"ו הם לסמוך עליהם בקידוש היום וזקא ביין ושבר כע"י
שיטור כוס:

ומה ששאל בדין קרה"ם א"ס כבד קראו בספר טורה א"ס מותר
לחזור ולקרות טורח ד' או ה' אנשים כבד בשאלתי בזה
מרב א' ומשגב"א בנדינה סר' ואתחיק לו משבתי אלו על דבר
שאלתו בדין רוב ליכוד שלא בשם קרה"ם א"ס מותרים לקרות
עוד הפעם והביא מדברי משפ"י שמו"ל שהביא חמ"א סו' סימן
ס"ט ודברי חמ"א כלל ל"א דין י"א שהינה ד"ו ב"ע ד"ל דדיקא
פרימא שמש כל יתיר מחייב בכך מה שאין כן קרה"ם י"ל דלא
חקטו רק כבדל הליכוד לא קראו וכתבתי ר"מ א"ס רוב הליכוד
דינם כטולס בזה: